

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
וישלח
כסלו ה'תש"פ ב'של"א
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

רמז לחנוכה ופורים מן התורה.

דקדוקים בנוסח התפילות לימים טובים עפ"י מהרי"ץ זיע"א, אתה בחרתנו וכו' ותתן לנו את יו"ט
מקרא קדש הזה, את יום חג המצות הזה וכו'.
סידור רס"ג המודפס בזמנינו הוא נוסח משובש.
תמיהה על דברי מהרי"ץ ממקראות מפורשים, והנחתה ב"צריך עיון".
הסבר לתיבת "את" שאומרים בתפילות לימים טובים – את יום חג וכו', ובעניין תוספת יום טוב.
דרישה וחקירה אחר מנהג מעט מקהילות ישראל להשאיר את מנורת חנוכה לפני ואחרי ימי
החנוכה. מנהג ישראל בכל הדורות לקרוא למנורת חנוכה בשם "חנוכה". מקור השם "חנוכה" הגיע
מאותם הממשיכים את שורש יון גם בזמנינו, וצריך להסביר זאת לציבור בנועם.
הנהגת הגה"צ הרב מרדכי שרעבי זצוק"ל.
אין שום מניעה לקרוא לילד בשם "צדיק", ואדרבה.
ביאור נוסח ברכת איש לרעהו כאשר מגיע לבקרו בזמן סעודתו.
הגיית המדויקת של השם "שרעבי", ומלים דומות נוספות.
ביטוי המלה 'צדיק'.
בירור חפצו של מרן הבית יוסף למסור עצמו על קידוש ה'.
הסבר מאת בעל ספר "צדק ושלום" כי רבי חנניא בן עקשיא נפטר בלא בנים ובכל זאת נקרא
"יתום", וביאור הרמז שהביא כי המלים י"י חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר' הן ראשי תיבות
יחל"ץ יתום.
דרוש אברך לערוך מבחן לבני הישיבות הקדושות בשלחן ערוך המקוצר.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 522

קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מרת שִׁיכָה בת צאלח אשואל ע"ה,

שהשבוע חל יום פקודת שנתה. תנצב"ה.

נדבת בנה ידידנו הרב שמואל אחיאל (אחואל) הי"ו.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו, ומכל צרה ונזק יצילהו, וימלא

המקב"ה כל משאלות ליבו וליבכם לטובה, אכ"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מרת שִׁיכָה בת צאלח אשואל ע"ה, שהשבע חל יום פקודת שנתה. תנצב"ה. נדבת בנה ידידנו הרב שמואל אחיאל (אחואל) הי"ו. המקום ברוך הוא ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו, ומכל צרה ונזק יצילהו, וימלא המקב"ה כל משאלות ליבו וליבכם לטובה, אכ"ר.

רמז לחנוכה ופורים מן התורה.

בפרשת אמור [ויקרא פרק כ"ג], יש את פרשת המועדות. מוזכרים שם כל החגים, לאחר שור או כשב או עז כי יולד, מה שקוראים בפסח ובסוכות, וידבר יי' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל, ואמרת אליהם, מועדי יי' אשר תקראו אתם מקראי קדש, אלה הם מועדי. בהתחלה כתוב לגבי שבת, אח"כ פסח, אח"כ שבועות וראש השנה ויוהכ"פ, ובסוף סוכות. אלו כל המועדים שהם מן התורה.

כמובן, חנוכה ופורים אינם מוזכרים בתורה, כיון שאינם מדאורייתא. הם היו זמן רב לאחר מתן תורה. פורים, לאחר חרבן בית ראשון. וחנוכה, בבית שני. אבל, ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא.

חנוכה רמוז בתורה, מיד לאחר חג הסוכות. כתוב שם כך, למען ידעו דרתיכם כי בספוט הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני יי' אלהיכם. וידבר משה את מועדי יי' אל בני ישראל, ומיד לאחר מכן מתחילה פרשה, וידבר יי' אל משה לאמר. צו את בני ישראל ויקחו אליהם שמן זית זך פתית למאור להעלות נר תמיד. כאן רמוז, לאחר החג האחרון שזהו חג הסוכות, שעתידי להיעשות לישראל נס בשמן זית, ועיי' נדליק גם את ה'חנוכה'. מועד נוסף, לאחר סוכות.

גם לפורים ישנו רמז, אחרי כן בהמשך הפסוקים, כך כותב בספר הרוקח [ריש הלכות חנוכה]. אולי לא היה צריך רמז לפורים, כיון שסוף סוף זה בתוך הארבעה ועשרים, דהיינו

תנ"ך, מגילת אסתר. משא"כ חנוכה, שבכלל לא נכתבה. אבל, גם פורים מוזכר. כתוב בסוף הפרשה [ויקרא כ"ד, י"ד] הוצא את המקל וגו'. והרי כתוב, שהמן הרשע קילל חירף וגידף, לא ניכנס לכל הפרטים בעת. ואח"כ כתוב, ורגמו אותו כל העדה. והכלל הוא, כל הנסקל נטלן [סנהדרין פרק ו' משנה ד']. א"כ זהו [אסתר ז', י'] ויתלו את הקמן.

העיקר בעת לעניינינו, שעניין חנוכה מוזכר תכף ומיד לאחר חג סוכות. כך מובא ברוקח שם, והאריך על כך בספר בני יששכר.

המחזור ויטרי [בתחילת סדר חנוכה, דף קצ"ח סימן רל"ד] כותב בזה"ל, רמז לחנוכה מן התורה, שכתוב אחר כל המועדות בפר' אמור, ויקחו אליהם שמן זית זך. וכן אמרין במגילת תענית, ומייתי לה פ"ב דשבת, שנכנסו יונים להיכל וטימאו השמנים כולן, לבד פך אחד שנמצא בחותמו של כהן גדול, ונעשה נס והדליקו ממנו ח' ימים. ומדכתביה עם המועדות, למדנו שהוא יום טוב כשאר ימים טובים.

כמובן, הוא לא ממש יום טוב, אין איסור מלאכה, אבל יש בו כעין יו"ט. גם אומרים הלל גמור בימים אלו, כבשמונת ימי חג הסוכות.

מובן ג"כ, כי הרמז שבסוף הפסוק, 'להעלות נר תמיד', היינו גם לאחר חרבן בית המקדש. 'תמיד', אפילו שאין לנו את מנורת בית המקדש, יש את המנורה של חנוכה.

דקדוקים בנוסח התפילות לימים טובים עפ"י מהרי"ק זיע"א, אתה בחרתנו וכו' ותתן לנו את יו"ט מקרא קדש הזה, את יום חג המצות הזה וכו'.

בעניין הזה, ישנו חידוש גדול שכותב מהרי"ק בעץ חיים, הקשור לעניין פרשת המועדות שהבאנו לעיל.

סידור רס"ג המודפס בזמנינו הוא נוסח משובש.

דרך אגב, הזכרתי מקודם את סידור רב סעדיה גאון, וישנם רבים המסתמכים עליו. אבל נתברר בשנים האחרונות, כך שמעתי, שהדפיסו את הסידור הזה מתוך כתב־יד המשובש ביותר. אבל ברוך ה', ברוך שמסר עולמו לשומרים, מצאו לאחרונה נוסח יותר מדויק, בפרט מה שהעתיק אדם חשוב שהיה בזמן הרמב"ם, שמו רבי יוסף ראש הסדר. מתכוננים להוציא זאת לאור, וממילא יתיישבו הרבה דברים אשר היו תמוהים או לא ברורים, או דברים שכתבו ראשונים בשם רס"ג ההיפך ממ"ש בסידורו. כל ההדורים התיישבו. יהי רצון שחפץ ה' בידם יצליח.

אינני יודע, האם כך הוא הנוסח האמיתי, לגבי העניין דלעיל, וכיצד רס"ג גרס בנ"ד. אבל לפי המודפס בסידור הנפוץ, הוא קרוב לנוסחת האשכנזים.

תמיהה על דברי מהרי"ץ ממקראות מפורשים, והנחתה ב"צריך עיון".

בכל אופן, הנוסח שלנו התימנים, הוא כפי שכתב הרמב"ם.

מהרי"ץ זיע"א בא להסביר [בעץ חיים ח"ב דף ה' ע"ב], מדוע הדבר כך. והוא נותן ע"ז שני טעמים.

וז"ל מהרי"ץ, את יום טוב מקרא קודש הזה, הכי גרסינן, להקדים את יום טוב, לזכרון המועד.

הרי מהרי"ץ תמיד בא ליישב ולהסביר את הנוסחאות שלנו, א"כ הנושא כאן הוא למה אנחנו מקדימים את 'יום טוב' לפני שמזכירים בפירוש את שם החג. כשמהרי"ץ אומר 'הכי גרסינן', מובן שהוא בא לאפוקי גירסאות אחרות. והוא נותן לכך שני טעמים.

אנחנו אומרים בתפילות שלוש רגלים, בברכה האמצעית, אתה בחרתנו מכל העמים ורצית בנו מכל הלשונות וכו', ותתן לנו ה' אלהינו מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון, את יום המנוח הזה – אם חל בשבת, את יום טוב מקרא קודש הזה, את יום חג המצות הזה זמן חירותנו, באהבה זכר ליציאת מצרים. ואם זה חג שבועות, אומרים 'חג השבועות מתן תורתנו'. ובסוכות או בשמיני עצרת, 'זמן שמחתנו'.

אבל, ישנו הבדל בין הנוסחאות. מה שהבאתי מקודם, זהו הנוסח שלנו התימנים. מזכירים בהתחלה 'יום טוב מקרא קודש', ואח"כ מפרטים את שם החג. כך היא גם גירסת הרמב"ם, ב'סדר התפילות'. ואותו הדבר לגבי ראש השנה, 'את יום טוב מקרא קודש הזה, את יום הזכרון הזה'. ועד"ז יום הכיפורים. אבל בנוסח הספרדים, זה בהיפך, מתחילים עם שם החג, ואח"כ אומרים 'את יום טוב מקרא קודש'. כך הם אומרים, 'את יום חג המצות הזה זמן חרותנו, את יום טוב מקרא קודש הזה'.

ונוסח האשכנזים, הוא קצר, לא מזכירים בכלל את המלים 'את יום טוב מקרא קודש'. האשכנזים אומרים, 'את יום חג המצות הזה, זמן חרותנו', בלי לומר 'יום טוב'. אם כן, אצלם אין שאלה, מה קודם ומה אחרי כן, כיון שהם מזכירים ישר את החג. וכך הנוסח גם בסידורי הגאונים, רב עמרם ורב סעדיה. מובן אולי כי מתחילה לא תיקנו להזכיר את המלים 'את יום טוב וכו', אלא רק את שם החג, ורק אחר כך הוסיפו את המלים 'את יום טוב'. וממילא נהייתה מחלוקת, היכן להוסיף זאת, האם להקדים או זאת לומר אחרי כן.

לכאורה, הנוסח שלנו הוא הכי מובן, כיון שאומרים לפני כן 'מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון', ואז ממשיכים 'את יום טוב מקרא קודש הזה'. דהיינו, בהתחלה זהו באופן כללי, ואח"כ מפרטים את שם החג.

טעם ראשון, שכן הוא מפורש בפרשת אמור, תחילה אומר מקרא קודש, ואחר כך אומר יום פלוני. כך הסדר בפסוקים שבפרשת המועדות, כפי שהבאנו בתחילת השיעור. וכן זכר בפרשת פינחס, ברוב הקרבנות. הרי ענייני הקרבנות מפורטים גם בפרשת פינחס, א"כ גם שם כך הוא הסדר. ממילא, התפילות הולכות לפי סדר המקרא.

ומוסיף מהרי"ץ, ודו"ק.

במהדורא בתרא, הוסיף מהרי"ץ טעם נוסף. בכתב יד קדשו, זה מופיע בגליון. דהיינו, מלכתחילה הוא כתב רק את הטעם הראשון, ואחר כך – בנ"ד הדבר כבר נדפס גם במהדורא הישנה, שבכתב רש"י – הוא הוסיף תשובה שנייה לשאלה הזאת. תשובה פשוטה, נפלאה מרוב פשטותה.

הרי אתה אומר אח"כ 'זמן חרותנו', או בשבועות 'מתן תורתנו', וכדומה. א"כ אם אתה מזכיר את השם של החג, אתה צריך לומר מיד את המשמעות שלו, אבל לא להקדים ולומר 'את יום טוב מקרא קודש הזה זמן חירותנו', שהרי 'זמן חירותנו' זהו חג המצות, א"כ אתה צריך להסמיק את 'חג המצות' ל'זמן חירותנו'. וכן לגבי 'זמן מתן תורתנו'. וכן משמח"ת ושמע"צ, זמן שמחתנו.

וזה לשונו, אי נמי, כשהוא מסמיק הזמן – דהיינו זמן חרותינו – לחג המצות, הוי הלשון מקושר היטב להדדי. וכן בשבועות וראש השנה וסוכות. מה שאין כן אם מסמיק זכרון הוראת הזמן ליום טוב, לאו מקושר היטב, דהא כולו מועדים איקרו ימים טובים. כשאתה אומר, 'יום טוב מקרא קודש הזה', זהו דבר כללי, לא מתאים לומר כעת 'זמן חירותנו', לכן עדיף לומר כפי שאנחנו אומרים.

אלו הן שתי התשובות.

אבל פלא עצום, מי שיפתח את הפסוקים בפרשת הקרבנות בפרשת אמור, וכן בפרשת פינחס, יראה שכתוב בדיוק הפוך. ישנה כאן קושיא עצומה. אין לי תשובה עליה. אולי אתם תזכו להגיד תשובה. תחשבו על זה. תבדקו ותראו, שהדבר ממש הפוך, הפסוקים הם בדיוק כפי נוסח הספרדים. תסתכלו את כל הפסוקים, ותראו שזה ממש ההיפך.

בפרק כ"ג [פסוק ה'] כתוב כך, בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֲרֵבִים פָּסַח לַיִּי וגו'. ובפסוק ו', וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָזֶה חַג הַמִּצּוֹת לַיִּי שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ. ובפסוק ז' כתוב, בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ. א"כ מה כתוב מקודם? הרי מזכירים 'מקרא קודש', לאחר שמזכירים 'את חג המצות'. כך זה בכל המועדות.

לגבי חג שבועות, לא מוזכר עניין 'מקרא קודש', אבל אח"כ כתוב לגבי ראש השנה, פסוק כ"ד, בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ. וכן לגבי יום הכיפורים, בפסוק כ"ז, אַךְ בְּעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הָזֶה יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם. מזכירים בהתחלה את שם היום.

אותו הדבר גם בסוכות [פס' ל"ד–ל"ה], בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הָזֶה חַג הַסּוּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיִּי. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ. ובפסוק ל"ו, בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיִּי עֲצֶרֶת הוּא כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ.

אולי נאמר, שמא מהרי"ץ התכוון לכך שבפתיחת העניין [בפרשת הקרבנות] כתוב 'מקראי קודש', כפי שנאמר [שם פסוק ב'] דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶמְרַתְּ אֲלֵהֶם, מוֹעֲדֵי יְיָ אֲשֶׁר תִּקְרָאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ, אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי. נמצא שהתורה התחילה עם 'מקראי קודש'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אח"כ [שם פסוק ז'] כתוב לגבי יום הכיפורים, אמנם לא מוזכר במפורש השם 'יום הכיפורים', אבל כתוב וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה. זהו כפי שהרמב"ם כותב, הלכות 'שביתת עשור'. אח"כ הפסוק מתחיל במלה 'ובעשור', זהו כמו השם שלחג, ואח"כ כתוב 'מקרא קודש'.

וכן אח"כ בפסוק י"ב, לגבי סוכות נאמר כך, וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחֻגְתֶּם חֹג לַיָּמִי שְׁבַעַת יָמִים.

הדבר פלא עצום.

כאן, לא כתוב 'מקראי קודש' בהתחלה, וגם לא נראה שמהרי"ץ התכוון לכך. הדבר לא יכול להיות.

השם ברוך הוא יאיר עינינו, אכ"ר.

הסבר לתיבת "את" שאומרים בתפילות לימים טובים – את יום חג וכו', ובעניין תוספת יום טוב.

על הדרך, כאשר עיינתי בעניין זה, להבין את הסגנון, למה אנחנו אומרים 'את יום טוב מקרא קודש הזה, את יום חג המצות הזה?' לכאורה, המלה 'את' השנייה, היא מיותרת. היה צ"ל, 'את יום טוב מקרא קודש הזה, יום חג המצות הזה'. מה זה ה'את' השנית?

אמנם אי אפשר לומר 'זאת', עם וא"ו, כי אז זה נקרא כדבר נוסף, וזה לא נכון. אם כבר, צ"ל 'את'. אבל קשה, כי בכלל כל המלה 'את' היא מיותרת.

בברכת ההפטרה אנו אומרים, 'על התורה ועל הנביאים ועל יום טוב מקרא קודש הזה יום חג המצות הזה', לא הכפילו את המלה 'ועל', כיון שזה מיותר. אי אפשר לומר, 'ועל יום טוב מקרא קודש הזה, ועל יום חג המצות הזה'. הדבר לא שייך, כיון שזה היינו הך. אבל בנוסח

אבל מהרי"ץ ודאי לא התכוון לכך, כיון שהדבר אינו מתאים למה שהוא אומר, 'תחילה אומר מקרא קודש, ואחר כך אומר יום פלוני', כביכול שמוזכר הפירוט השם של כל חג וחג, אחרי הזכרת המלים מקרא קודש. ועוד שבפרשת הקרבנות, בפניחס, בודאי לא כתוב תחילה 'מקראי קודש'.

מהרי"ץ כותב, 'וכן זכר בפרשת פינחס, ברוב הקרבנות'. אכן מתייחסים שם ממש לגבי כל חג וחג, אבל גם שם זה הפוך. מהרי"ץ דייק, רואים שהוא דייק, כי כתב 'ברוב הקרבנות'. אבל, נכון שזה 'הרוב', אולם הרוב הוא ההיפך. ישנו רק אחד יוצא מן הכלל, אבל הרוב מתחילים עם שם החג, ואח"כ מקרא קודש.

אני ממש משתומם. עיינתי בכך זמן רב, ולא הצלחתי להבין. עוד מהרי"ץ כותב בסוף, 'ודוק'. אמרתי לעצמי, טוב, כאשר מהרי"ץ כותב 'ודוק', אכן צריך לעיין הדק היטב בכך. אבל, לא זכיתי.

בפרשת פינחס [במדבר כ"ח, ט"ז-י"ח] כתוב כך, וּבַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ פֶּסַח לַיָּמִי. וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חֹג שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת יֵאָכֵל. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ.

וכן בהמשך [פס' כ"ו], וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֹדֶשָׁה לַיָּמִי בְּשִׁבְעַת יָכֶם מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ.

רק ראש השנה, הוא שונה. לכן מהרי"ץ דייק וכתב 'רוב', כיון שישנו אחד יוצא מן הכלל, שבו כן מתחיל 'מקרא קודש'. זהו בפרק כ"ט פסוק א', וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם. כאן נזכר 'מקרא קודש' לפני 'יום תרועה'. אבל זהו היחיד.

התפילה, ישנה המלה 'את' הנוספת. לכאורה, היה אפשר לוותר עליה, אין צורך במלה 'את' השנייה.

יתירה מכך, צריך להבין דבר נוסף. אלו שתי שאלות, שמתוכם נגיע בעזרת ה' אל התשובה. הרי תמיד, המלה 'את' באה לרבות. כל האתי"ן, ריבויין.

שאלה מהקהל: אולי זה בא לרבות את חול המועד?

תשובת מרן שליט"א: אבל זה לא תפילה של חול המועד. זאת תפילה של יום טוב. וגם אם נאמר כך, מה לגבי חג השבועות? הרי בשבועות אין חול המועד? וכן לגבי 'את' יום חג המצות הזה, אם זה בא לרבות חול המועד, א"כ מה זה 'את' יום טוב מקרא קודש הזה? הרי חול המועד כבר נכלל במלה 'את' הקודמת.

עניין הריבוי במלה 'את', הוא לא רק במקרא, אלא גם בברכות ובתפילות. הבאתי על הרבה ראיות בספר נפלאות מתורתך, בהפטרת קרח. וכן יובן למשל, מה שאנו אומרים 'את' צמח דוד מהרה תצמיח, המלה 'את' באה לרבות את אליהו שהוא המבשר לפני כן. וכן 'ברכו את יי' המבורך, כי יש להקב"ה עוד שמות, לא רק השם הוי"ה. אפילו בברכות ובתפילות, המלה 'את' באה לרבות.

א"כ, בנ"ד מה המלה 'את' באה לרבות?

עיינתי בכך, ונראה לי דבר חידוש, שכאן באו לרבות את התוספת יום טוב. הרי קיימא לן כשם שיש לשבת תוספת לפנייה ולאחריה, כך גם ליו"ט יש תוספת לפניו ולאחריו. א"כ באים לומר, 'את' יום טוב מקרא קודש הזה, גם הזמן שמוסיפים לפני כן מן החול על הקודש, ישנו עניין של איסור מלאכה משום 'תוספת'. ויש תוספת גם אחרי כן.

כבמאמר המוסגר, לגבי ביאור המלים 'מקרא קודש', מהרי"ץ כבר הביא בתחילת תפילת שחרית, וז"ל, כתב הרמב"ן בפרשת אמור ויקרא כ"ג, ב', טעם מקרא קדש, שיהיו כולם קרואים ונאספים ביום הזה לקדש אותו. כי מצוה היא על כל ישראל להקבץ בבית אלהים ביום מועד, לקדש היום בתפלה והלל לאל, עכ"ל. מביאו הבית יוסף סימן תפ"ו. 'מקרא' היינו אסיפה. זהו כפי שנאמר [שמואל א' ט', י"ג] יִאָכְלוּ הַקְרָאִים, דהיינו הנאספים. מוזמנים. וכן אמר המן, אֲנִי קָרֹא לָהּ עַם הַמֶּלֶךְ ואסתר ה', י"ב. מוזמן למשתה עם אחשורוש ואסתר. זהו 'מקרא קודש', יום אסיפה לקדושה בבית ה'. או בבית המקדש, ולדידן בבית מקדש מעט, בבתי כנסיות ובתי מדרשות. אם כן, בתוספת לפני כן ואחרי כן, נוהג בזה איסור מלאכה מן הקדושה.

אבל לא רק זה, ישנו עוד 'את', 'את' יום חג המצות הזה, זהו עוד ריבוי. הרי אם אדם יאכל מצה במוצאי שביעי של פסח, הוא יקיים מצוה? הרי חיוב אכילת מצה הוא רק בליל פסח, כפי שנאמר [שמות י"ב, י"ח] בַּעֲרֹב תֹאכְלוּ מִצָּת. בכל שבעת ימי הפסח, זה רשות. כעת, האדם במוצאי שביעי של פסח לא מוציא את היו"ט, אלא ממשיך לאכול מצה. הרי הדין הוא, כך מפורסם בשם הגר"א אבל הדבר מבואר כבר בקדמונים, כגון בחזקוני, ישנן כמה ראיות לכך, שאפילו שאין חובה לאכול מצה בכל שבעת ימי הפסח, כי אם האדם ירצה הוא יכול לאכול קליות ואגוזים וכל מיני מאכלים אחרים, העיקר שאינם חמץ. הוא לא חייב לאכול מצה. אבל אם הוא יאכל מצה בשבעת הימים, הוא מקיים מצוה מדאורייתא לדעתם. אכן התורה לא מחייבת זאת, אבל אם תאכל, קיימת מצוה מן התורה. זו מצוה קיומית, ולא חיובית.

אם במוצאי שביעי של פסח, האדם אוכל מצה, בעצם היום כבר נגמר, כבר יצאו הכוכבים, אין שום ספק שהיום יצא, אבל הוא עדיין ממשיך,

שערי יצחק – השיעור השבועי

יוהכ"פ. אני מדבר לפי המהלך הזה, שגם הרמב"ם סובר את זה. אבל לדידך, פשיטא, כי לדידך בודאי שאנו נוהגים תוספת. רק כיון שזה גם גירסת הרמב"ם בתפילה, אז צריך להסביר זאת גם לדעת הרמב"ם, בכדי שיתאים לשיטתו.

שאלה מהקהל: לא הבנתי מה בא לרבות 'את יום חג הסוכות', הרי מוצאי יו"ט ראשון זה חול המועד.

תשובת מרן שליט"א: ומה עם היום האחרון?

המשך השאלה מהקהל: זה שמיני עצרת, חג בפני עצמו. א"כ למאי נפקא מינה?

תשובת מרן שליט"א: אתה צודק. נכון. שם יש חג שמיני עצרת. אתה שואל טוב. בחוהמ"ע בלא"ה יושבים בסוכה, גם בלעדי דין תוספת יו"ט. א"כ נצטרך לומר, כי אגב זה, כבר 'לא פלוג'.

המשך השאלה מהקהל: זה כמו חג השבועות.

תשובת מרן שליט"א: לא, חג השבועות יש בזה להוסיף את קדושת היום, של זמן מתן תורתנו, שיש בזה את מעלת היום עדיין. אבל אתה צודק, לגבי חג הסוכות, אין את היום האחרון של סוכות. אכן מקודם לא דייקתי. אין מה לשבת בסוכה אחרי כן. נכון, אתה צודק. לכן צריך להגיד, לא פלוג, לא חילקו. אי אפשר לחלק, חלק כך וחלק אחרת. או, שצריך לומר תירוץ אחר על השאלה דלעיל, מדוע הוסיפו "את". או תוספת נופך על מה שאמרתי, בכדי שיתיישב יותר. לבינתיים, זה מה שעלה במחשבותי.

שאלה מהקהל: אולי יום טוב שני של גליות?

תשובת מרן שליט"א: אבל זה כבר שמיני עצרת.

עוד לא הוציא את החג, ממשיך את הקדושה של היום ואוכל מצה. האם הוא מקיים מצוה?

לכאורה כאן ישנו את הלימוד הזה, במלה 'את'. זאת התוספת, 'את חג המצות', זה לא סתם רק 'את יום טוב', אלא גם 'חג המצות', עדיין יש לכך שם של מצה, ואם תאכל מצה אתה מקיים מצוה מן התורה.

ואותו הדבר לגבי חג השבועות, אמנם אין בכך מצוה מעשית, אבל הקדושה והמעלה של זמן מתן תורתנו, זה ג"כ נמשך. ואותו הדבר בסוכות, אם אדם יושב בסוכה באותו הזמן, הוא מקיים מצוה. אל תחשוב, שכיון שהיום יצא, אתה כבר לא מקיים כלום. אלא, זה נחשב 'את חג הסוכות', עדיין משכת את הזמן ויש כאן את קיום המצוה של סוכות.

חושבני, שזהו חידוש גדול. ולפרש זאת כאן, במלה 'את', זהו בודאי חידוש. לגבי השאלה, האם הדין כך או שלא, אינני יודע, אבל מכאן לכאורה ישנה ראיה לכך.

שאלה מהקהל: אבל במוצאי סוכות אסור לשבת בסוכה, מצד 'בל תוסיף'?

תשובת מרן שליט"א: יפה. חושבני כי חידדת יותר את החידוש, כי אין בכך 'בל תוסיף'. מכיון שאני מושך את היום, אז אדרבה, זה בא לאפוקי שאין בכך 'בל תוסיף'. כי כיון שזה נמשך עם היום, אז זה מחובר, מדין תוספת יום טוב.

הרי בזמנו מוצש"ק במדבר ה'תשע"ג, ומוצש"ק קרח ה'תשע"ט דיברנו על דעת הרמב"ם, והבאנו כי גם הרמב"ם סובר שיש דין תוספת שבת ויום טוב. אמנם ישנה בכך מחלוקת בין המפרשים, הרב המגיד והרדב"ז והכסף משנה וכו', אבל הבאנו שבנו כותב במפורש שישנה תוספת, והוכחנו שהרמב"ם אוחד מדין תוספת למרות שהדבר לא כתוב במפורש בחיבורו, רק לגבי

אבל אולי אכן יכול להיות נפקא מינה, כאשר יושבים בסוכה בחוץ לארץ. הרי בחו"ל, יתובי יתבינן, ברוכי לא מברכינן. דהיינו, בזמן הזה, כאשר יושבים בסוכה מצד הספק, זה נחשב מצוה. צריך לראות כיצד בדיוק להתאים זאת.

דרישה וחקירה אחר מנהג מעט מקהילות ישראל להשאיר את מנורת חנוכה לפני ואחרי ימי החנוכה. מנהג ישראל בכל הדורות לקרוא למנורת חנוכה בשם "חנוכה". מקור השם "חנוכה" הגיע מאותם הממשיכים את שורש יון גם בזמננו, וצריך להסביר זאת לציבור בנועם.

ראיתי בגליון פנינים [פ"ג, שנה י"ב] שיצ"ל כעת, שלח לי זאת ידידנו – עורך העלון – הרה"ג מרדכי חיים הי"ו, שכתב כך, נשאלתי על המנהג שנהגו כמה מישראל קדושים, כי בטרם מצניעים את החנוכה לשנה הבאה, משאירים אותה מונחת במקומה במשך מספר ימים, האם יש מקור וטעם למנהג הזה.

ממבט ראשוני נראה שהנוהגים בזה, עשו כן משום חיבוב מצוה, להראות שקשה עליהם הפרידה מהדלקת נרות חנוכה.

אך הנה ראיתי בספר זכר דוד [פרק צ"א מאמר שלישי, הנד"מ ח"ג עמ' תרנ"ה] הנדפס לראשונה בליוורנו שנת התקצ"ז, ומחברו היה הג"ר דוד זכות זצ"ל שהיה אב"ד ור"מ בעי"ת מודינא שבאיטליא, שהזכיר את המנהג שנהגו להניח את החנוכה ג' ימים לפני חנוכה, ואף להשאירה ג' ימים לאחר חנוכה.

מרן שליט"א פונה לציבור: האם יש לכם הערות, על מה שקראתי עד כה?

תשובות מהציבור: המלה חנוכה. הרב כותב בהלכות שלא להשתמש במלה הזאת.

תשובת מרן שליט"א: יפה מאד. בסדר. בשביל כך, הבאתי את העלון הזה. המיוחד בעלון זה,

שהוא מדגיש את עניין המנהגים, ויישר חיליה לאורייתא. כן ירבה וכן יפרוץ. וישנו כאן איזה מנהג, שאינני יודע מי מכיר אותו, שמניחים את מנורת חנוכה שלושה ימים לפני חנוכה, שמים אותה במקומה, ושלושה ימים אחרי חנוכה משאירים אותה במקומה.

הערה מהקהל: ישנם חסידים הנוהגים כך.

תשובת מרן שליט"א: אכן ישנם כאלה. הוא ג"כ כבר כותב בעלון, שכמה נוהגים כך. הוא מביא זאת בהמשך, והוא מביא גם מקצת ספרדים שנהגו דברים כאלה. אבל זהו מנהג שאינו ידוע, משהו 'בשוליים'. אבל את מה שמקובל בכל עם ישראל, שהמלה חנוכה לא היתה ולא נראתה, מזה הוא מעלים עין. אני מתפלא עליו. דבר זה אינו מנהג... הוא מתייחס לאיזה מנהג שאין לו כמעט טעם, שאין לו יסוד מוסד, ולגבי השימוש במלה הזאת, שבודאי שעם ישראל לא נהג אותה בכל הדורות, מכך הוא מתעלם. יציבא בארעא וכו'. נבאר זאת יותר טוב בהמשך.

בכל אופן, בעל זכר דוד מביא הטעם, להניחה שלושה ימים לפני כן. וז"ל, טעם למנהגן של ישראל שמקדימין להזמין החנוכה במקומה ג' ימים קודם חנוכה. הרי בעל זכר דוד, לא כתב 'חנוכה', אלא 'החנוכה'.

בקובץ דברי חפץ [חלק ה', מאמר מנורת חנוכה, עמ' קצ"ט] ישנו מאמר שלם שכתבנו בנושא הזה, כי בכל הדורות קראו לכך 'מנורת חנוכה', או 'חנוכה', כפי שכותב הזכר דוד. אבל לכך, עורך העלון לא התייחס.

במאמר מנורת חנוכה [שם] הבאתי לכך מקורות, גם הבן איש חי כותב בלשון זו, 'מניחים את החנוכה', וכן הר"ר אברהם חמוי מארס צובא, וכעת אנחנו רואים כי גם באיטליה כתבו כך, הבאנו ירושלמי [במסכת שבת פרק ב' הלכה א'] שכתוב כך, 'אסור לראות

וזהו שנאמר, ויהי ביום השלישי. כאן ישנה טעות, הפסוק אינו כך, אלא כפי שנאמר [בראשית מ"ב, י"ח] וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וַחֲיוֹ, ולאחר מכן הוא הוציא אותם.

ועיין עוד בספר נזר הקודש שם במקום כבודו, דכתב דאף במקום שהצרה ג' ימים, מ"מ כבר נקדע הגזר דין למעלה בתוך היום הג' שהוא תחילת הישועה. בפועל הוא הוציא אותם ביום הרביעי, אבל הפס"ד בשמים כבר היה. אלא שאינו יוצא מן הכח אל הפועל עד למחרתו, ולפעמים נגמרה התשועה בו ביום, עיין דבריו.

ולרמז זה מסירים החנוכה, שוב הפעם הוא קורא למנורה בשם זה – החנוכה, תוך יום ג' למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, שבו ביום ינצלו מן הצרה, וליהודים היתה אורה. עכ"ל.

לאחר מכן מביא הרמ"ח שליט"א עורך העלון פנינים, ויש הנוהגים להניח אותה זמן רב יותר, ולהשאיר אותה במקומה למשך שבוע ימים, זהו מנהג יהודי גרבא וכו'.

לעומת זאת, יש שהגדילו לעשות והניחו אותה במקומה למשך עוד מספר חדשים, כמובא בספר ילקוט מנהגים [מהדורת תשנ"ו, עמ' תקי"א] על יהודי תונים, שמנהגם היה לתלות אותה על הקיר והיתה נשארת תלויה עד פורים.

וכן נהג האדמו"ר רבי מרדכי מנדבורנה זצ"ל, להשאיר את המנורה על שלחנו עד פורים, כמובא בספר אורות חיים [עמ' קע"ה אות ו'] ע"ש.

בסדר. אשריהם ישראל, המחבבים את המצוות. אבל לדברים הללו, אין יסודות ומקורות. וגם הטעם שכתב הזכר דוד, אינני יודע מהו, ששלושה ימים נמשכה הצרה, וכי המנורה מרמזת על הצרה? ואולי זה טעם לג' ימים לפני חנוכה, אבל מה שייך לקשר זאת גם לג' ימים שאחרי חנוכה.

מטבע לאור החנוכה'. למנורה קראו בשם 'חנוכה'. כך שמה. וכן רב האיי גאון, והבאנו ראיות גם מהרמב"ם, שכך הוא הסגנון. וכן הזכר דוד, שעורך העלון הביאו בעצמו, כותב כך, 'להזמין החנוכה'.

[בעיקבות השיעור, שלחו לי כמה אברכים יקרים מה שנדפס כעת בקובץ מה טובו אהליך יעקב [גליון 1], שם בדף קס"א מובא בשם ידידנו הרה"ג ישי מזלומיאן שליט"א [באות ד'] בזה"ל, בקהילות פרס לא השתמשו במלה "חנוכה", אלא "להדליק חנוכה" או "להדליק נרות". ובהערות שם הוא מביא ממה שכתבנו בנדון זה, אני שמח ומודה להשי"ת שהתעוררו לכך. כנראה אם לא עוררנו זאת, היה הדבר נשכח גם מהם].

וכפי שכבר אמרנו, הכי הרבה, אם למישהו קצת מפריע שגם הימים נקראים חנוכה וגם המנורה, בסדר, שיגיד 'מנורת חנוכה'. אפשר. אבל השם הזה שהמציאו, חנוכה, לא היה ולא נברא, והוא בבחינת בל יראה ובל ימצא.

בכל אופן, מסביר הזכר דוד בהמשך דבריו, דאולי הוא לרמזו, דהגם שהיו אבותינו בימי היוונים נתונים בצרה, ובראשם בני חשמונאים כהני ה' הצדיקים, מ"מ לא התמידו בצרתם. וכן יהיה לעתיד לעת הקץ, שצרותינו לא ימשכו זמן הרבה, כדרך שאמרו רז"ל בבראשית רבה [פצ"א סי' ט'] על פסוק ויאסוף אותם אל משמר שלשת ימים, לעולם אין הקב"ה מניח את הצדיקים בצרה ג' ימים שלמים, אלא ביום הג' יענם ויצילם ויפדם ויגאלם. ועל כן יוסף ודאי מחשבתו היתה להניחם במשמר ג' ימים שלמים, אלא כשהיה היום השלישי הידוע כבר, שלא יניח האל יתברך את הצדיקים בצרה, אז היה מהשגחת האל יתברך ששינה את רצונו והוציאם. דהיינו, יוסף רצה להשאיר אותם בבית האסורים, אבל הקב"ה שינה את רצונו.

ושמא כוונתם בזה שמחכים לנס. אינני יודע.

מסתבר לי יותר, שהם קצת התבלבלו. ישנו דבר הדומה לזה, ולגביו אכן ישנו יסוד, זהו עניין כסא של אליהו, כי יש אומרים שצריך להביאו ג' ימים לפני כן. הדבר מוזכר בספר מטה משה, וגם אצלינו התימנים ישנם כאלה שהיו נוהגים כך. כיום בזמנינו, קצת נשתנה העניין, כיון שעניין 'כסא של אליהו' כיום הוא לצערינו לא כ"כ תופס מקום. מי יודע, אולי אליהו הנביא אצלם כבר לא בא... או אולי בגלל זה הוא לא בא. אינני יודע.

בשלחן ערוך המקוצר בהלכות ברית מילה [סי' קנ"ט בענין יצחק הערה ל"ג] הבאתי כך, יש קצת נוהגים להניח את הכסא בבית שלושה ימים [או יותר] מהמילה ואילך (אלא אסבך נצרכו להוציאו לצורך מילה בבית אחר). ויש [גם] שלושה ימים קודם המילה. [ואחר החיפוש, מצאנו שורש למנהגים אלו בספר מטה משה הלכות מילה אות ז', ובכללי המילה לר' יעקב הגוזר, ובפחד יצחק ערך כסא. יש לכך מקורות.

אולי בנ"ד נתחלף להם, הם התבלבלו, השוו את הכסא של אליהו למנורת חנוכה.

שאלה מהקהל: היום בזמנינו עושים את הברית באולם, אז זה נמצא שם כל הזמן.

תשובת מרן שליט"א: באולמות בכלל לא עושים כסא מכובד לאליהו הנביא. העניין צריך תיקון.

לענייננו אני אומר כך, עד שבאים לתת טעם למנהג נידח של איזה קהילות שאין לו יסוד מוסד, ולדעתי טעם זה אינו טעים... עכ"פ יותר חשוב היה שלא להשתמש במלה החדשה שהמציאו למנורת חנוכה. חושבני, כי עדיף היה יותר להקפיד בכך, ולכל הפחות להעיר על כך.

בפרט נתעוררתי שנחוץ לדבר שוב על הנושא, כיון שהראו לי בעלון בית נאמן [גליון 188, וישלח ט"ז כסלו התש"פ, הערה 32] כתוב כך, המלה "חנוכיה" זו מלה חדשה של היום, כאילו "חנוכה" זה שם החג ו"חנוכיה" זה המנורה. אבל זו לא מלה פסולה. היום יש אנשים שכל מלה חדשה שישמעו נלחמים בה בחירוף נפש, אבל לא עושים ככה, ואפשר לומר "חנוכיה". אם הרב עובדיה כותב "חנוכיה", זה מספיק. ולא צריך לחפש עלילות ולריב כל הזמן. היום חרדים אוכלים אחד את השני, וזה טירוף, כי השטן מבלבל להם את המוח. ראיתי פשקוויל כאן "אוי לך ארץ שבאים רשעים לבני ברק", מלחמות בין חרדים לחרדים וכו'.

אינני יודע, למי הוא מתכוין? מי אלה אשר 'נלחמים על זה בחירוף נפש? לא מכיר.

אכן הדבר נכון שהרב עובדיה יוסף משתמש במלה הזאת, ולא דוקא הוא, אלא עוד בהרבה ספרי הלכה בזמנינו.

שאלה מהקהל: שמתי לב שהפוסקים האשכנזים כן כותבים את המלה הזאת חנוכיה, הם לא כותבים מנורת חנוכה.

תשובת מרן שליט"א: ישנם כאלה.

שאלה מהקהל: בספר ארחות שבת הוא כותב 'מנורת חנוכה'. וכן בפסקי תשובות, תמיד כתוב "מנורה". לא נז' חנוכיה כלל ועיקר.

תשובת מרן שליט"א: נכון, ישנם כך וישנם כך. לא כולם.

דרך אגב, אם אתה מזכיר את האשכנזים, דוקא הגר"ח קנייבסקי שליט"א הסכים עמנו, כמובא בספר דולה ומשקה (קרית ספר ה'תשס"ו) דף שס"ח בשמו, נכונים דברי הטוענים כי אין להשתמש במלה חנוכיה, שאין לה מקור בש"ס ובפוסקים, והיא מהשפה

כגון לגבי הכלים החדשים שלא היו בעבר, שצריכים להמציא להם מלים, עדיף לומר אותם בלשון אומות העולם, ולא לעשות מלה מתאימה בלשון הקודש, כיון שבכך אנחנו כביכול מתערבים ביסודות השפה. לכן, לכל הפחות צריכים למעט בכך, כמה שאפשר.

אבל בנדון דידן, לגבי מנורת חנוכה, צריכים להבין את הנקודה העיקרית, את יסוד הדבר, כיון שלא ירדו כאן לשורש העניין.

ישנן מלים רבות, וגם הנוגעות לימי חנוכה, כגון המלה סביבון, היא לא היתה ולא נבראה. וכן המלה סופגניה. בודאי שאלו מלים חדשות. אבל הנקודה היא, כי לגבי מנורת חנוכה, החפץ שעל שמו נעשה הנס, פך השמן הטהור, כיצד אפשר להשתמש לגביו במלים שהמציאו אויבי התורה?

הרי מי ש'החיה' את השפה העברית, אינני רוצה להזכיר את שמו, הוא היה מחלל שבת, רשע גמור, מין ואפיקורוס, כמה פעמים החרימו אותו רבני ירושלים עיקו"ת. גם לפני שהוא נפטר הוא לא חזר בתשובה, כי הוא נפטר עם העט בידו ביום שבת. נפטר תוך כדי זה. רח"ל. ואשתו, היא שהמציאה את המלה חנוכה.

מי יודע זאת? הרב עובדיה יוסף ידע את זה? הרב מאיר מאזוז יודע את זה?

אנחנו טרחנו לראשונה והלכנו לברר את הדבר מהרשים שלהם, היום יש אקדמיה ללשון העברית, ביררתי עם מישו 'מבפנים', מתוך המומחים שלהם, הוא הלך ובדק בספרים, ואמר לי כי אכן אשתו היא שהמציאה את המלה הזאת.

אתם יודעים מי היתה אשתו? היא הראשונה שהעיזה לצאת בירושלים עם מכנסיים. אלה מייסדי הפריצות. אלה הם המתיוונים, אלה נגד המנורת חנוכה, נגד פך השמן הטהור. אז

העברית [עיינן שיעור מוצש"ק וישב ומוצש"ק וישלח שנת ה'תשע"א].

האמת היא, שכבר רמזתי על כך במאמר 'הנרות הללו' [הובא שם בקובץ דברי חפץ דף ר"ז אות ו'], וצר לנו לראות שנתפשטה המלה חנוכה בפשיטות אפילו בקרב בני תורה, ואף בספרי הלכה וחידושים שנתחברו ונדפסו בזמנינו לרוב, באין מכלים דבר.

השאלה היא, אם הרב עובדיה יוסף היה יודע מהיכן באה המלה הזאת, אם היה ממשיך כך? מן הסתם היה חוזר בו.

היום בשפה העברית, ישנן מלים רבות שהמציאו בעברית, והן נכנסו ללשונו, לצערינו. איננו יכולים להילחם נגד זה, זאת מלחמה אבודה. חלק מן המלים, הם דברים משובשים. אבל אם היה אפשר, שלא להשתמש במלים הללו, הדבר היה טוב. כפי שכתבו על הגרי"ז מברסק, שהוא לא היה משתמש במלים החדשות שהמציאו.

הבאנו במאמר בדברי חפץ שם את דברי החתם סופר, שמפני קדושת ומעלת לשון הקודש, בחרו חז"ל בעלי המשנה והתלמוד והמדרשים, להוסיף מלים משאר לשונות האומות, ולא המציאו וחידשו מלים בדרך לשון הקודש, כי לא רצו להוסיף על הלשון שבו ניתנה התורה, שהלשון הזה נאמר בעמקו ובדקדוקו מן השמים ע"כ. לכן חז"ל השתמשו במלים יווניות רומיות, ולא רצו להמציא מלים שנראות לשון הקודש.

יתירה מכך כותב הרמח"ל בספרו לשון לימודים חלק ב' לימוד ד', שמזהיר שלא לגזור פעלים ושמות מדעתנו, מפני שחכמת הדקדוק שבידינו איננה שלימה. ועוד, כי לא אנחנו המצאנו את לשון הקודש עד שנסדרהו כפי חפצנו, אך הוא רם ונישא ושרשו גבוה. לשון הקודש זאת השפה של הקב"ה, וכי אנחנו יכולים להמציא מלים חדשות?

לקרוא למנורה בשם שהם המציאו? חנוכיה? שאנחנו נשתמש, במלה שהם המציאו? אלה שבאו משורש יון, מהחושך של יון? להשתמש בזה לגבי האור של החנוכה? זאת סתירה מיניה וביה. זהו עומק העניין.

לגבי מלים אחרות, נו, יתכן. אבל חפץ קדוש, ובפרט החנוכה, ובפרט שכל החנוכה זה נגד יון, ונגד המתיוונים שבעוה"ר רצו להחשיך את עיניהם של ישראל, זה לא מתקבל על הדעת. גרוע.

אינני חושב שצריך 'להילחם' נגד זה, ואין מה להילחם. אינני מכיר כאלה שנלחמים. ואם יש, אולי הם ניצוץ מן החשמונאים. אבל אני מבין מדבריו, שישנם כאלה הנלחמים, אינני יודע, אינני חושב שצריכים להילחם, אלא פשוט צריכים להסביר, כי לא מבינים בעצם מה הבעיני. אם הציבור היה מבין, אם הרבנים ומחברי הספרים היו מבינים, שבעצם המלה הזאת באה משורש הטומאה, מהשורש שנגד פך השמן הטהור, הם היו מבינים את הסתירה מיניה וביה שיש בכך.

בשבת דף כ"ג. מבואר שנשים חייבות בנר חנוכה, כיון שאף הן היו באותו הנס. וברש"י שם מסיים, שעלידי אשה נעשה הנס יעו"ש. בנ"ד בזמנינו ע"י אשה רעה, קוראים כיום למנורת חנוכה בשם חנוכיה... וכדי בזיון וקצץ.

לשמחתי הרבה, הרב שילה הי"ו שלח לי שפורסם באחד האתרים, אתר 'ישיבה', אינני יודע מי אלה, היום ישנם הרבה 'אתרים', אנחנו אומרים בקדיש 'על ישראל ועל רבנן וכו' דעסקין באורייתא, די בכל אתר ואתר... ישנם הרבה אתרים, שיש בהם דברי תורה.

מישהו שאל שם כך, היכן השתמשו במלה זו לראשונה? מי הטביע אותה?

תשמעו את התשובה, המנורה בעלת שמונת או תשעת הקנים שמשתמשים בה להדליק נרות חנוכה, נקראת "מנורה" בלשון הקודש. המלה מנורה מוזכרת פעמים רבות בתורה שבכתב ושבע"פ. המלה העברית חנוכיה, הומצאה על ידי חמדה בן-יהודה, אשתו של אליעזר בן-יהודה, ופורסם לראשונה בעיתונם "הצבי" בשנת 1897.

המצאה זו היתה מאוד שנויה במחלוקת אפילו בחוגי המשכילים.

דהיינו, אפילו בין החילונים, 'המשכילים' לפי דעתם, ליתר דיוק 'כסילים', גם הם התווכחו על כך. אינני יודע מה היה הנידון שלהם, אבל גם מבחינת הדקדוק המלה הזאת איננה נכונה, גם מבחינת הלשון. שהרי כשאומרים חנוכיה, כאשר מוסיפים את האות יו"ד, זה או להקטין או להגדיל. נו, וכי זה חנוכה קטן? או חנוכה גדול? דהיינו, גם אם נאמר שזה כמו [שיר השירים ח', ו] שְׁלֵהֲבַתְיָהּ, שזה בא להוסיף, אבל בנ"ד זה לא נכון. לא מצאנו דבר כזה בדקדוק. יש שלהבתיה, וכן מאפליה, צדקתך כהררי אל, שהרד"ק מסביר כי כשרוצים לומר על דבר שהוא גדול מאד, מוסיפים יָהּ, או אֵל יעו"ש. אבל עכ"פ לא משנים את המלה. הכי הרבה, היה 'חנוכיה'. אם רוצים לומר שזאת מנורה קטנה, אם נניח כך, להבדיל מן המנורות הגדולות, ממנורת בית המקדש, היה צ"ל מְנוֹרָה. א"כ גם מבחינת הדקדוק זה לא נכון. יכול להיות שזה מה שטענו 'המשכילים' האחרים. הרי הם התווכחו בינם לבין עצמם.

המשכיל הידוע משה ליב ליליינבלום התנגד נחרצות למלה זו ולעג לה במאמרו "להרחבת השפה". אולם זה הוא הביטוי הנפוץ בעברית המודרנית. (תוצאות חיפוש המילה מנורה במאגר ספרות הקודש, ויקימילון ערך חנוכיה, לשוננו לעם כד, עמ' 98, מאמרו של משה ליב ליליינבלום להרחבת השפה).

הראה לי ידידנו הרב נתנאל קרני הי"ו דבר חשוב, בספר מופת לשבת [פרשת נח], בפסוק אלה תולדות נח נח איש צדיק וגו', תשמעו דבר מעניין, הרב מרדכי שרעבי זצוק"ל קירב רחוקים בסבלנות מופלגת. בכניסתו של אדם, אפילו פשוט שבפשוטים, קראו "צדיק". נכנס אליו אדם פשוט, והוא קרא לו "צדיק". כמאמר הפסוק [ישעיה ס', כ"א] וְעַמְךָ כָּלם צְדִיקִים. כולם צדיקים. גם אדם פשוט, הוא צדיק.

וכשנכנס יהודי לביתו בעת שהיה סועד את ליבו, היה אומר עליו: "וצדיק על שלחן יבוא".

שמעתם? זה בגלל שהוא היה תימני. היה לו זאת במסורת. כך אנחנו נוהגים לומר, כאשר נכנס מישהו באמצע האוכל. אנשי צנעא, שכחו את ההמשך. הסועד אומר "וצדיק", והנכנס אומר "וצדיק". הם שכחו מה זה "וצדיק". אבל אני שמעתי מאבא מארי זצוק"ל, ומעוד ת"ח, שהנכנס אומר "וצדיק על שלחן יבוא", והסועד עונה "וצדיק יאכל בו". אבל הם אומרים רק "וצדיק", כי מעיקרא את ההמשך היה מובן שהוא יודע לבד. אמרו רק את ההתחלה, ולבסוף בגלל זה שכחו לגמרי את ההמשך.

אינני יודע, מהו מקור המלים הללו, כנראה זה מאיזה ספר כמו של בן סירא, או מקור אחר מן הקדמונים, גם אינני יודע מהי תוספת וא"ו החיבור כאן, "וצדיק", נראה כביכול ישנו משהו לפני כן ולקחו רק את ההמשך. ברם, אמנם נאבד לנו השורש הראשון, אולם הדבר מוזכר בכמה ספרים, כמדומני גם הבן איש חי מזכיר את החלק הראשון, דהיינו בלי "וצדיק יאכל בו".

הם ציינו שם בהערה, מבוא שערים שער ו' חלק ב' פ"ג דף קמ"ח ע"א בהגהה. אינני יודע, לא מצאתי שם זאת, כלל ועיקר. איני יודע מה הם ציינו כאן.

שו"ר דברים ארוכים בענין זה, ראה קובץ אור ישראל ניריורק מאנסי טבת ה'תשס"ה גליון ל"ח דף רמ"א בשם ספר עיוני הלכות (רבינוביץ) דף תק"ו אות ל'. שו"ת שדה הארץ לרבי אברהם ב"ר שמואל מיוחס מחכמי ירושלים (נפטר בשנת תקכ"ח), שלוניקי תקמ"ד, ח"ג סו"ס מא. ישנם כאלה שהביאו מקור משו"ת שדה הארץ, להר"ר אברהם מיוחס, אבל גם זה לא נכון. בלשון לאדינו ישנה מלה דומה, וחשבו שזהו המקור. אבל הדבר אינו נכון. כמו שהסברתי בדברי חפץ הנז' לעיל.

ולבסוף הוא מביא, ומאמר מנורת חנוכה מתוך ספר נפלאות מתורתך פרשת תרומה על הפסוק "תיעשה המנורה" [שמות כ"ה, ל"א] לגאון הרב יצחק רצאבי שליט"א המאריך בענין ומתייחס גם למקורות הנ"ל. הוא מביא את המאמר שלנו, ברוך ה' שהוא ראה זאת, וציין לזאת.

השם חנוכיה, מטמא את פך השמן הטהור. הוא פסול ומוקצה מחמת מיאוס.

אי אפשר להאריך עוד בנושא זה, צריך לקרוא את המאמר, ויש לי עוד הרבה דברים להוסיף בעניין, אבל צריך עכ"פ לדעת ולפרסם שמקור המלה 'חנוכיה' הוא מקור טמא, וזה נגד החנוכה. לכן, צריך לעשות 'ביעור חמץ', ולהוציא את המלה הזאת מתוכנו. וכפי שאמרנו, להסביר בדרכי נועם שזהו דבר חמור.

הנהגת הגה"צ הרב מרדכי שרעבי זצוק"ל.

דיברנו בשיעורים שעברו, בעניין צדיקים גמורים הנכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, מי הוא בדיוק מוגדר כצדיק, ומה זה רשע. האם צדיק היינו, שהרוב מצוות, או צדיק גמור שאין לו בכלל עבירות.

אבל בהמשך הם ציינו, וראה עוד בפסקי מהרי"ץ – "בארות יצחק" חלק ה' עמ' קי"ט, שכך נהגו בתימן, לקדם אדם בשעת הסעודה בברכה זו, והאורח משיב "וצדיק יאכל בו". יפה. זה מצד דרך ארץ, כי אם האדם אוכל, אומרים לו 'וצדיק על שלחן יבוא', דהיינו תבוא תצטרף לאוכל. והוא עונה לו, 'וצדיק יאכל בו'. זהו דרך ארץ, לקרוא אחד לשני בשם צדיק.

ומאמר זה יוצא מהפסוק, לושי ועש"י עוגות. מנחה בלולה יו"ל לראשונה בשנת השנ"ד. כבר הוא כותב זאת, ועש"י זה ראשי תיבות, ו'צדיק ע"ל שלחן יבוא.

وهוא מביא כעת סיפור מעניין, סיפור יהודי ירא שמים, שבימי חרפו התרחק מדרך התורה והמצוות. בעוה"ר האדם ההוא התקלקל. והנה, נזקק הוא לישועה. טוב, כשיש לו איזו צרה, הוא יודע לבוא אל הצדיקים. נכנס אל ביתו של הרב שרעבי. הרב קיבלו בקריאת "צדיק", ואותו יהודי התפעל שיש עוד תקוה לאחריתו. הרב קורא לי צדיק? הוא יודע בעצמו שהוא כבר בדרך לגיהנם. הוא התפעל, אה, יש תקוה. אם הצדיק קורא בשם זה. על כן זנח את דרכו הרעה, ושב בתשובה שלימה. וכל זה ממלה אחת טובה שהרע"ף עליו הרב שרעבי.

אין שום מניעה לקרוא לילד בשם "צדיק", ואדרבה.

מדוע אני אומר זאת?

זכורני שאחד מן הרבנים התימנים אמר, מה זה שקוראים היום לילדים הקטנים בשם 'צדיקים'? אבותינו לא נהגו בתימן לקרוא לילד קטן בשם צדיק. חושבני שאפילו קראתי זאת באחד מן הספרים שהוא כתב, אינני זוכר כעת. חיפשתי ולא מצאתי. מי שימצא, שיאמר לי. דהיינו, כנראה היה נראה לו שזה לא מתאים, לקרוא לילד קטן 'צדיק', אינני יודע מה הוא חשב, אולי שהדבר יכניס לילד מחשבות גאווה.

שאלה מהקהל: אבל מהרי"ץ כותב שמעלים את הקטן לעליית ששי, כיון שהוא נקרא צדיק?

תשובת מרן שליט"א: נכון. זאת האמת. זו היא הסיבה, כי הוא נקרא צדיק. ולכן גם אני הקטן כשמביאים לביתי ילדים בגיל שלוש לעשות להם "חלאקה", הנני פונה אליו בתואר צדיק.

מהרי"ץ כותב בעץ חיים [דף קל"ח] בזה"ל, נהגו להעמיד קטן לששי. והוא על פי הזהר פרשת שלח לך דף קס"ד ע"ב, מאן דסליק לספר תורה למקרי, אצטריך צדיק, וצדיק אקרי וכו'. שם כתוב זאת על רבי שמעון בר יוחאי, ויותר נכון על רבי כרוספדאי.

על כן נהגו בקטן, דאיהו צדיק, דמוחזק שלא ראה קרי, דאיהו רומז ליוסף הצדיק.

נכון שאבותינו בתימן לא נהגו בביטוי הזה, לקרוא לילד צדיק. אבל אני עושה כך, הדבר נראה לי בבחינת 'שוקולדה', אעפ"י שאבותינו לא נהגו, אבל אין סיבה מדוע לא. אדרבה, הדבר מתאים לעניין שכתב מהרי"ץ, לגבי מה שמעלים קטן לעליית ששי.

חושבני כי זאת גם הסיבה למה שנוהגים כיום, לתת לילדים קטנים לומר 'בר יוחאי', זה ג"כ דבר טוב ומתאים מן הבחינה הזאת. לעודד אותם חשוב מאד כיום, גדיים ייעשו תישיש. שיתחנכו. הרי חסר כיום לימוד הילדים בגירסא שהיה בעבר כפי המסורת שלנו, פרשה והפטרה וכו'.

איני יודע מה המקור לכך, אולי זה בא מן האשכנזים, כנראה מהחסידים, לא יודע בדיוק מהו המקור, אבל זה נראה דבר טוב.

א"כ ראשית, הקטן נקרא צדיק, בהחלט אפשר לקרוא לו בשם צדיק. זה דבר טוב מאד. הדבר מבוסס.

הגיית המדויקת של השם "שרעבי", ומלים דומות נוספות.

רבים היום אינם אומרים את הביטוי הנכון והאמיתי של השם 'שרעבי', בעברית היום אומרים מלעיל, שָרַע-בִּי, כמו רצאבי, תנעמי, צנעאני. כפי שניקדו כאן בספר מופת לשבת. אבל הדבר אינו נכון. לגבי צנעאני ורצאבי זה נכון, כי לכן ישנה את האות אל"ף, כשיש אל"ף זה מושך את התנועה. אבל לגבי תנע-מי, זה לא נכון. כי זה לא תִנַּע-מִי, אלא תִנַּעְמִי, השוא בעא"ן מתבטא כאן כמו חירק מהיר. והוא ע"ש מקום בשם תִנַּעְמִי.

אותו הדבר לגבי שרעבי, ישנו מחוז בתימן בשם שרעב, וא"כ זה שָרַעְבִּי. העא"ן בשוא-פתח. הבי"ת אחריו דגושה למרות זאת, כי כך זה בערבית. לא לפי כללי לשה"ק, שיבוא אחרי כן רפוי. לפי איך שהם כותבים שרעבי עם פתח, מי שאינו יודע, יקרא זאת לפי הדקדוק, הרב מרדכי שרעבי, בי"ת דגש חזק [מרן שליט"א מדגים זאת]. לפי הניקוד, בלשה"ק לא יכול להיות הניקוד הזה. כמו, 'בין משאָבִים', 'שרעָפִים', 'עקָרָפִים'. זה לא נכון. הבי"ת במבטאם כאן היא בדגש קל.

כיו"ב למשל, רבים אינם יודעים לכתוב ולבטא את המלה בְּלָדִי, לכן היום רבים כותבים 'בלאדי' עם אל"ף, אבל מי שמבין יודע שזה לא נכון, כי זה לא בלא-די, אלא בלָדי. ישנו הבדל ביניהם. אם אתה אומר בלדי, פירושו כמו המנהג המקומי. אבל כשאתה אומר בלָאדי, הכוונה העיר שלי. משא"כ לגבי המלים רצאבי וצנעאני, יש בהם אל"ף, והאות אל"ף מורה על המשיכה.

כמרכן שְבִזִי, לא שְבָאִזִי. צְפָרִי, לא צְפָאִרִי.

אבל לגבי המלה שרעבי, אין אל"ף אחר האות עא"ן, כיון שזה ע"ש מחוז שרעב, לכן צ"ל שרעָבִי. ומלרע.

לגבי מה שהוא אומר, 'ועמך כולם צדיקים', כתוב על כך בזה"ק פרשת לך לך ודף צ"ג ע"א, מאי טעמא כתיב ועמך כלם צדיקים, וכי כלהו ישראל צדיקי נינהו? כך שואל הזה"ק. והא כמה חייבין אית בהו בישראל, כמה תְּטַאֵין וכמה רשיעין דעברין על פקודי אורייתא.

אלא הכי תנא ברזא דמתניתין, זכאין אינון ישראל דעבדין קרבנא דרעוא לקב"ה, דמקרבין בנייהו לתמניא יומין לקרבנא. וכד אתגזרו עאלו בהאי חולקא טבא דקב"ה, דכתיב [משלי י', כ"ה] וְצַדִּיק יְסֻד עוֹלָם.

אם כן, גם אם ח"ו הוא מחלל שבת, אבל כיון שהוא נימול, יש לו קשר והוא מחובר עם הקדושה, והוא עדיין לא נתנתק.

ביאור נוסח ברכת איש לרעהו כאשר מגיע לבקרו בזמן סעודתו.

לגבי השאלה, מהי וא"ו החיבור, 'וצדיק', כנראה במקור היה משהו לפני כן, או שישנו רמז בכך, יכול להיות שישנו כאן עניין ע"ד הסוד. וא"ו דא יסוד. חוץ מן הפשט, כפי שאמרנו כי 'וצדיק' על שלחן יבוא' היינו שמזמינים את האורח שיצטרף אל האוכל.

האמת היא, שבזמנינו לא כ"כ שייך דבר כזה, כיון שב"ה היום לאנשים לא חסר. בארץ תימן, היו באים אנשים ממקומות רחוקים, ויכול להיות שהוא אכן רעב, אבל לא נעים לו, לכן צריכים לכבד אותו לאכול. גם הרבה אנשים חיו בדוחק ובעניות, א"כ מתאים לצרף אותו לסעודה. אם לא יזמינו אותו, אזי אדרבה, אולי הדבר יזיק לו, כיון שהוא צריך לאכול. אולם בזמנינו, לא כ"כ מציאותי שהדבר יהיה. אבל, אולי מצד אחר, ישנו בכך רמז, 'וצדיק' על שלחן יבוא', 'צדיק' זה מדת יסוד, ו'שלחן' זה מדת מלכות, וד"ל. א"כ אולי גם דבר זה רמז כאן, וישנו קשר בין הדברים.

אך המעייין בזה"ק פרשת וארא [דף כ"ג ע"א] יראה שאעפ"י שהובא תחילה ועמך כולם צדיקים בגלל שנימולים, מסיים שם שכל מי שנימול דוקא אם שומר ברית קודש הוא נקרא צדיק. ומסביר שם הרמ"ק בפירושו אור יקר [כרך שביעי דף קי"ט] שחטאו של יחיד, לא פוגם בקריאת כלל ישראל בשם צדיקים, אך יחיד בפני עצמו לא נקרא צדיק אא"כ לא חטא יעו"ש.

זה סתירה לסיפור על הרב מרדכי שרעבי, ולכן נלע"ד שהוא אמר עליו צטיק בטי"ת, כדבר האמור, וההמשך מובן מאליו. או שהכותב לא דייק, הוא אמר לו כשנכנס, הנה אחד מן הצדיקים, או כעין זה. וכבר אמרו חז"ל אין למדים מן המעשה, וזה מהא"י טעמא, שאפשר כי המספר לא דק באחד מן הפרטים, או לא שם לב, וזה משנה את כל העניין.

בירור חפצו של מרן הבית יוסף למסור עצמו על קידוש ה'.

בשיעור הקודם, שאל ידידנו הרב רועי אציל הי"ו, בעניין מרן הבית יוסף, שהוא רצה למות על קדוש ה', והרי אמרנו שאסור לאדם להכניס את עצמו לסכנה, ושיהרגו אותו על קידוש ה'. אמנם צריכים עוד להרחיב בעניין, אבל נעמוד עכשיו לכל הפחות לגבי הפרט הזה. רבי עקיבא אמר, כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא מקרא זה לידי ואקיימנו [ברכות דף ס"א ע"ב], מדייק השל"ה, לא שאני אביא את עצמי לדבר כזה, אלא שזה יבוא מאליו.

במאמר המוסגר, ישנה כאן קצת שאלה, שהרי כתוב כי רע"ק הקהיל קהילות ברבים, א"כ הוא כן הכניס את עצמו לסכנה. אבל לא משנה. צריך להרחיב על כך, בל"נ אולי בשיעור הבא. בכל אופן, מדיוק המלים אומר השל"ה, שהאדם לא יעשה משהו להתגרות באומות העולם, בכדי שהם יהרגו אותו. וכן אם תפסו אותו, והוא יכול לברוח ואינו בורח. לא, אתה

דרך אגב, יכול להיות דבר נוסף במלה 'צדיק', רבים בקהילותינו אינם מדייקים בביטוי המלה, במקום 'צדיק' הם אומרים 'צטיק', אם תשימו לב תבחינו בכך, וזה שינוי בקריאה. הם אומרים, 'אולי יש חמשים צטיקים בתוך העיר', וכן בתפילה 'על הצטיקים'. כיון שהאות טי"ת והאות דל"ת, קרובים במבטא, אותיות דטלנ"ת הם ממוצא אחד. ישנם לכן כאלה, שגם את האות טי"ת אינם מבטאים נכון, למשל במלה 'הטוב', הם אומרים הדוב, כיון שהדל"ת והטי"ת הם קרובים.

בפרט קשה להם לומר, 'מה נדבר ומה נצטדק'. מי שלא ידייק, יאמר 'נצטטק'.

עד כדי כך, שראיתי בספר בכת"י, אל תחשבו שזאת טעות של זמנינו, גם בעבר היה זאת, ראיתי בכת"י ישן מלפני כמאה וחמשים שנה, ב'מספדות' הוא כותב, 'נצטיק דינך אהוב'. במקום נצדיק.

א"כ, אפשר לומר למישהו שהוא רשע, כי הוא 'צטיק', בסדר.... הוא צטיק. לא צדיק. זהו כפי שאומרים על מה שכתוב, שאסור לומר שלום לרשע, א"כ מה עושים? אומרים, שלו, ומאריכים במלה בהברה האחרונה, מבלי לסיים אותה. דהיינו בלא לבטא כלל את המי"ם. או לומר בנו"ן, שלון. הוא לא שם לב למה שאתה אומר, נראה שאתה מכבד בזה אותו, והעיקר שלא הוצאת שם השם סתם. אין שלום אִמֵר אֱלֹהֵי לְרָשָׁעִים [ישעיהו נ"ז, כ"א]. אפשר גם לומר ממש "שלום", אבל לכוון שאומרים זאת לשכינה, כנו' בספרים.

אבל בנ"ד לא צריכים להגיע לכך, אלא כפי שהוא אומר, כי אפילו הרשע יכול להיקרא בשם צדיק, כי סוף סוף הוא בכלל עם ישראל, והדבר יחזק ויקרב אותם. נו, הדבר לכאורה יכול להיות.

ובפרשת וזאת הברכה אמר בזה"ל, יפוצו מעינותיך חוצה, חכמות בחוץ תרונה, ושמך יזכר בבתי כנסיות ובתי מדרשות, וכל עת שיזכירוך בבית המדרש יעלה ריח אפרך כקטורת בוסמין. ופוק חזי מאי אדביקת, ולמאי תזכה לקדשא שמי ברבים. כך שלמה בחירי זכה, דאתקרי מולכו, דאתמשח ממשח רבות עילאה וסלק לרעוא על מדבחי. וה"נ תסתלק את ותנוח וכו'.

עוד אמר המלאך המגיד לבית יוסף, מובא בפרשת אמור [אור ליום שבת, יום א' של חג הסוכות שנת הרצ"ז], וז"ל, בזכות שגמרת בלבך למסור נפשך על קדושת ה', שדרני קב"ה וכל בני מתיבתא דרקיעא לגלויי לך רזין אילן, דלא תשכח יתהון בשום ספרא. דהיינו, לבית יוסף היו המחשבות האלה, אבל לא שהוא הלך לעשות מעשים, כדי שישחטו אותו או יהרגו אותו על קידוש ה'. הוא רק גמר בליבו. כמו רבי עקיבא.

א"כ חושבני, שבעצם אין שאלה מהבחינה הזאת. אבל על עצם הנושא, לגבי רבי עקיבא, צריכים עדיין להסביר את העניין.

שאלה מהקהל: היה את גר הצדק, בזמן הגר"א.

תשובת מרן שליט"א: נכון, הגר"א אמר שהגר צדק היה יכול להשתחרר ע"י שמות קדושים, הוא יכול להציל אותו כך. אבל אולי הוא לא רצה להשתמש בשם קדוש בכדי להשתחרר. זאת אינה קושיא. שמא גם לא כדאי להשתמש בשם קדוש, לצורך דבר זה. הוא חשב, אולי הוא מפחד. אולי הגר"א רצה לעודד אותו. יתכן שהגר"א חשש שמא מרוב הפחד הוא יחזור לסורו ח"ו. בכל אופן, הגר צדק הוא הסתתר, הוא הסתיר, רק מישוהו הלשין עליו.

הגר צדק, הגרף פוטוצקי, היה ממשפחה חשובה של גויים ברוסיה, הוא נתגייר והסתתר באיזה בית מדרש, אבל בעוה"ר היה סכסוך

חייב לברות, ואם לאו הוא מתחייב בנפשו. לגבי מצות קידוש ה', אין מצוה להדר אחריה, כפי שמצוה להדר אחרי לקט שכחה ופאה, שאפי' אדם שאין לו צריך לחפש אולי יצליח לקיים זאת. אבל בנ"ד, כך היא המצוה.

א"כ שאלו בשיעור הקודם, כיצד הבית יוסף רצה וביקש למות על קידוש ה'?

ועניתי אז, כי צריך לדייק את הלשון בספרו מגיד מישרים. ואכן עיינתי אח"ז בכך, ואין משמעות שהב"י עשה כך. אכן הוא רצה, כפי שרע"ק רצה למות על קידוש ה', אבל אימתי שיבוא לידו.

בפרט שבזמנם היה את ר' שלמה מולכו, שהיה מן האנוסים בספרד, ובסוף הוציאו אותו הנצרים להורג, שרפו אותו, כיון שהוא חזר ליהדות בגלוי והיה מדבר כנגד אומות העולם. אינני יודע, מה היה בדיוק ההיתר שלו, ולמה הוא עשה זאת. אינני רוצה להיכנס כעת לפרטים, היו מאומות העולם שהסכימו איתו, נתנו לו רשות, אפילו שהוא חזר ליהדות בגלוי, האפיפיור נתן לו היתר. אולי על זה הוא נשען לדבר כנגדם, אף שסיכן בכך את עצמו. יכול להיות שהיו ביניהם חילוקי דעות, לא משנה, העיקר שבסופו של דבר הוא נשרף על קידוש ה', והבית יוסף נתאוה למיתה שלו. אבל לא שהב"י עשה דברים, כמו שלמה מולכו, להתגרות באומות העולם.

בספר מגיד מישרים, הדבר מובא בהרבה מקומות. הוא – המלאך – קורא לשלמה מולכו, 'שלמה ידידי', 'שלמה בחירי'.

כגון שם בפרשת בראשית מובא כך, ואזכך לאעלה לא"י ולאיתיחדא עם שלמה ידידי – היינו ר' שלמה מולכו – וחברייא לאתעסקא באורייתא, ואזכך לאיתוקדא על שמי לעיניהון דכולא וכו'. ובפרשת בשלח הוא אומר, אזכך לישרף על קדושת שמי כאשר הבטחתך.

ומלשינות, ומישהו הלשין עליו לשלטון, ואז הם אמרו לו אם לא יחזור לנצרות אז יוציאוהו להורג, והוא נשרף על קידוש ה'. הגר"א יכל להציל אותו עם שמות קדושים, אבל הוא לא רצה. זה כבר ב'שב ואל תעשה', או שישנו עניין שלא להשתמש, 'ודאשתמש בתגא חלף', הוא לא רצה בכך. בשלמא אם זה להימלט בדרך הטבע, צריך לעשות כן כמ"ש השל"ה. גם ר' עקיבא יכל היה להינצל ע"י השם הקדוש כה"ת, כמו שהבאנו מהרמ"ז, ומהחיד"א בפתח עיניים, בשיעור קודם, ולא עשה כן. סיים באחד, ולא רצה להמשיך לומר את ואהבת את י"י אלהיך.

שאלה מהקהל: ישנן דעות, שאם הדבר לצורך כפרת עוונות, אז מותר.

תשובת מרן שליט"א: יכול להיות, אבל לכאורה זה לא כמו השל"ה. וגם אם ישנן דעות כאלה, זה לא המקובל.

הסבר מאת בעל ספר "צדק ושלום" כי רבי חנניא בן עקשיא נפטר בלא בנים ובכל זאת נקרא "יתום", וביאור הרמז שהביא כי המלים י"י חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר הן ראשי תיבות יחל"ץ יתו"ם.

לסיום ברצוני לומר דבר חידוש, בעניין רבי חנניא בן עקשיא.

ראיתי חידוש גדול, בספר צדק ושלום, שיצ"ל בזמן האחרון, זהו כת"י של אחד מחכמי המחזו ביצא, הרב צאלח מעוצה (נקודה על הצאד"י, בעברית מעודה) זצ"ל, נדפס בעיר חולון בשנה שעברה. זהו ספר של ליקוטים, הוא לא מציין את המקורות שלו. אבל לגבי מה שהוא כותב בדף ס"ו אות כ"ב, זהו דבר שאינו ידוע לנו משום מקום. לגבי הדברים האחרים, המקורות שלהם רובם ככולם הם ידועים. אבל מה שהוא כותב שם, זהו דבר חדש.

וזה לשונו, למה אומרים רבי חנניא בן עקשיא, לפי שלא היו לו בנים. זהו דבר ידוע. אבל הוא

ממשיך וכותב, מנין מהמקרא? מהיכן לומדים זאת? [או אפשר לקרוא, מנין? התשובה, מהמקרא], דכתיב [ישעיהו מ"ב, כ"א] י"י חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. כעת תשמעו חידוש יפה, ראשי תיבות יחל"ץ יתו"ם.

דהיינו, י"י חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, הן ר"ת יחל"ץ יתו"ם. כלומר, כיון שלא היו לו בנים, בכדי לזכות אותו אומרים את המאמר הזה, ובכך מחלצים אותו מהגיהנם. ישנו פסוק בספר איוב [ל"ו, ט"ז], יחלץ עני בְּעָנָיו. וכן כתוב [תהלים ו', ה'] שׁוֹבֵה י"י חֲלָצָה נַפְשִׁי. וכן [שם ל"ד, ח'] סָבִיב לִירְאָיו וַיַּחְלֲצֵם. ישנן הרבה מלים, עם לשון חילוף. הוא מחלץ אותו, כיון שהוא לא זכה שיהיו לו בנים, שיהיה ברא מזכי אבא.

מרן שליט"א פונה לציבור: אתם מסכימים? האם זהו ראשי תיבות נכון?

תשובה מהקהל: חסרה האות מ"ם. יחלץ יתו'.

וכי זה כפי שאמרנו מקודם, שלרשע אומרים 'שלו' במקום שלום...? לא גמרת את המלה. היכן המ"ם?

שאלה מהקהל: מי שאין לו בנים, קרוי יתום?

תשובת מרן שליט"א: יפה. זאת שאלה נוספת.

אבל המעניין, שהוא בעצמו ממשיך ואומר, שהיה יתום מהבנים. מדגיש את זה.

אינני יודע, אני לא מכיר דבר כזה, שמי שאין לו בנים הוא נקרא יתום. הוא נקרא שְׂכּוּל, אבל לא מצינו שנקרא יתום. אבל כך הוא כותב, שהוא היה יתום מהבנים. הוא הרגיש בדוחק שבדבר, ולכן כתב 'יתום מהבנים'.

והוא ממשיך ואומר, וכל המת בלא בנים, אין לו חלק לעולם הבא.

בני אהרן על שער הגילגולים והקדמה י"א אות מ"ב והו"ד גם בספר מתוק מדבש וכו'.

הערה מהקהל: גם החזון איש לא רצה להתחתן עם אשה אחרת.

תשובת מרן שליט"א: אכן, לגביו הבעיא היתה אצל אשתו, שהרי היא הפילה כמה פעמים. אבל כנראה אם הוא היה מגרש אותה, היה עניין של פיקוח נפש. אשתו לא היתה שפוייה לגמרי. היא היתה מאד מסכנה. בודאי שהוא היה לוקח אשה אחרת, אבל כנראה הוא חשב שאם הוא יגרשה היא בסכנת נפשות.

שאלה מהקהל: שיתחתן עם עוד אשה?

תשובת מרן שליט"א: האשכנזים לא יכולים. יש להם את חרם דרבינו גרשום. ובלא"ה אולי גם לזה היא לא תסכים. היא עשתה לו הרבה צרות. החזו"א סבל ממנה הרבה.

מספרים למשל שהיא היתה מגרשת את האנשים שהיו באים אליו, היו צריכים להיכנס מהדלת האחורית או מהגג. פעם אחת מישחו הצליח להערים ונכנס מהדלת האחורית בלי שהיא תדע, ואז היא באה עם מטאטא... כמובן, כדי להרביץ לאותו אדם 'חצוף' שהעיז להיכנס נגד רצונה. או לכל-הפחות לאיים עליו. והחזו"א מרוב ענוותנותו, וברוב חכמתו, הוא אמר לה, תראי, ברוך ה', החדר נקי, אין סיבה לטאטא... לא צריך. כך היא נרגעה. הוא לא צעק עליה, ולא כלום. 'הוריד' אותה בשקט. אבל הוא סבל בדומיה מכך. קיבל את הדין.

בכל אופן, עלינו ליישב את השאלה, מה עם האות מ"ם, של הר"ת יחל"ץ יתו"ם?

המו"ל שם התפלא על זאת וכתב כך, צריך עיון היכן נרמזת המ"ם.

דנתי בשאלה זו עם כמה תלמידי חכמים, וניסו להגיד כמה תירוצים.

לגבי הסיפא של דבריו, ישנו לכך מקור בספר הזוהר הקד' בפרשת פינחס [ברעיא מהימנא], בגין דא, מאן דלית ליה בן, לאו איהו מבני עלמא דאתי. לכך ישנו יסוד.

אבל לכאורה, מה הפירוש? אם ח"ו ישנו אדם שהוא עקר, וכי אין לו חלק לעולם הבא? אלא, יש בעניין זה כמה גדרים.

שאלה מהקהל: אבל זה לא באשמתו, שאין לו בנים?

תשובת מרן שליט"א: זהו מה שאני אומר, ונסביר זאת כעת.

בספר מרכבות ארגמן [חלק א' סימן כ"ט דף רפ"א] כתוב כך, בזוהר חדש [דף ק"ב ע"ב] האריך בשבח ההולך לאותו עולם ומשאיר אחריו בנים, ומאריך החמיר בגודל הפגם למי שלא השתדל להוליד. עד שאמר עליו, דאע"פ שיש בידו תורה ומעש"ט, אין לו חלק לעולם הבא וכו', הוא מאריך בכל הנושא.

אח"כ הוא כותב, שישנם בכך כמה חילוקים. וזה לשונו, אולם דע, שיש כמה חילוקים, בעניין מי שמת בלי בנים. א' לא רצה לשאת אשה כלל, כדוגמת חזקיה המלך וכו'. או שהיה לו אשה ולא רצה שיהיו לו בנים וכו'. ב' מת אחרי שאירס אשה וכו'. ג' נשא אשה, אולם היה לו חולי באותו מקום, ולא השתדל אחרי הרופאים, שלא חשש להשאיר אחריו זרע וכו'. ד' השתדל אחר הרופאים, אך לא עלה בידו להתרפא וכו'. ה' היו לו בנים ומתו כולם בחייו וכו'. ו' לא רצה לשאת אשה על אשתו שאינה מולידה. ז' אשתו מעכבתו לשאת אשה אחרת. ח' היה עקר ללא רפואה. ט' מי שכבר קיים מצוות פו"ר בגלגולו הראשון שהיה בעולם, ועתה שב והתגלגל עבור מצוות אחרות שהחסיר. וע"י מצאתי חילוק עוד, אם היה ת"ח ולא הוליד וכו'. ועל כל אלו החילוקים כבר עמד המקובל רבי שמעון אגסי זיע"א בספרו

לגבי עיקר הנושא הזה, שרבי חנניא בן עקשיא לא היו לו בנים, זהו דבר שאינו ידוע, אבל מהרי"ץ מביא זאת בעין חיים ונח"א דף פ' ע"א, שכך קבלה בידינו. מהרי"ץ מסביר, למה קבעו דוקא את המאמר הזה, רבי חנניא בן עקשיא וכו', בסוף הלימוד לפני כל קדיש דרבנן, וק"ו לפני קדיש יתום? נכון שצריך לסיים באגדה, אחרי לימוד משנה, גמרא או הלכה, וכדומה. אבל למה בחרו את זה?

אומר מהרי"ץ כך, קיבלנו בזה, לפי שרבי חנניא בן עקשיא לא היה לו בן, לכך מזכירים אגדה זו שיצאה מפיו, כי החכמה תחיה בעליה, והיה לו למשיב נפש, טוב מבנים ומבנות שם עולם [ע"פ ישעיה נ"ו, ה']. ואומרים אותו אחר משנה ואגדה והלכות, בכל מקום שרוצים לומר קדיש דרבנן. דהיינו, הוא לא זכה שיהיה לו בן, וכאשר אנחנו אומרים זאת, הקדיש הזה הוא מועיל לזכות אותו. בעין קדיש יתום אפילו עבורו.

וישנה עוד מסורת אצל חכמי תימן נע"ג, אשר איננה מובאת בספרים, וכבר דיברתי על כך בשנים שעברו [עיין שיעור מוצש"ק ויגש ה'תשע"ד], שרבי חנניא בעצמו היה יתום. חושבני, כי בעל צדק ושלום במחכ"ת, אולי עירבב קצת את שתי השמועות. כלומר, בנים לא היו לו, ואכן הוא גם היה יתום. ופירוש המלים 'בן עקשיא', לא שלאביו קראו עקשיא, אלא אביו נפטר הראשון, ואמו נפטרה לאחר שהולידה אותו, ולא היה מי שיטפל בו ויניק אותו, והזמין לו הי"ת עז אשר ממנה הוא ינק, והעז נקראת באיזו שפה בשם עקש. העז היא עזה ועקשנית, א"כ הדבר מתאים. זהו פירוש רבי חנניא בן עקשיא, כי מי שגידל אותו זוהי העז. בזכות העז שהניקה אותו, הוא חי. אחרת, לא היה מי שיטפל בו. לכן קראו לו רבי חנניא בן עקשיא. א"כ יוצא שאכן הוא היה יתום מאב ואם, וגם לא היו לו ילדים. נראה שבדברי בעל צדק ושלום, נתערבבו שני הדברים.

אבל הרמז לכשעצמו, הוא נפלא. י"י חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, ר"ת יחל"ץ יתו"ם. אך בעל צדק ושלום, אינו מסביר את הדבר.

כידוע, המאמר הזה, זאת משנה בסוף מסכת מכות. אבל הדבר מובא גם בסדר אליהו זוטא [פרק י"ז], ושם כתוב כך, רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות. שנאמר, כעת תשמעו, מובא כאן פסוק אחר, ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני יי' [ויקרא כ"ב, ל"א]. זה בפרשת אמור. הדבר מובא גם שם בתו"ש דף קנ"ה. ואומר, י"י חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. הוא מביא גם את הפסוק הזה, אבל מקדים לפני כן פסוק אחר. מה הקשר, בין הפסוק ושמרתם מצותי וגו'? היכן רואים ממנו, שהקב"ה רוצה לזכות את ישראל בתורה ובמצוות? קשה להבין זאת, אבל מן השמים, השם ברוך הוא האיר את עיני, לראות שבתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל, נראה מדבריו שהדבר מתאים, שזה הולך לפי אותה דרך.

יונתן בן עוזיאל מתרגם את הפסוק הזה שבפרשת אמור [כ"ב, ל"א] כך, וְתִטְרֹן יִתְּ פְקוּדֵי וְתַעֲבֹדוּן יִתְּהוֹן, אֲנֵא יי' דִּיְהִיב אֲגַר טָב לְנִטְרֵי פְקוּדֵי וְאֹרִיָּתִי. כך הוא מוסיף, דרך ביאור, כדרכו.

כנראה הדיוק הוא, מהמלים אני יי', כי זהו שם הוי"ה. פעמים רבות כתוב, אני יי' אלהיכם. דהיינו, מדת הרחמים ומדת הדין. אבל בפסוק הזה, כתובה רק מדת הרחמים, אני יי'. דהיינו, ה' נותן שכר. כאן לא מדברים על עונש ועל פורענות, אין כאן את השם אלד"ם, אלא רק את שם הוי"ה ברוך הוא. הקב"ה נותן שכר טוב. אבל לגבי המקומות האחרים, כמדומני שהדבר אינו כתוב. כמה שעיינתי קצת, רק בפסוק הזה הוא מתרגם כך. מכך מביא רבי חנניא בן עקשיא, מקור לכך שה' רוצה לזכות את ישראל, ולכן הרבה להם תורה ומצוות.

תירוץ שלישי, מישחו רצה לומר, 'יגדיל תורה ויאדיר', במלה 'תורה' יש את האות תי"ו ואת האות וא"ו, א"כ זה כבר ית"ו, והאות וא"ו השנייה הוא מי"ם, לפי וס"ם, לפי סדר אי"ק בכ"ר, שהם יחידות עשירות ומאות. הרי הסדר הוא, אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ף טצ"ץ. א"כ לפי וס"ם, האות וא"ו של מלה 'ויאדיר', זאת המי"ם סתומה.

תירוץ רביעי, בגלל שזאת המלה האחרונה, ויאדיר, אז הולכים גם לפי המי"ם סתומה. דהיינו, מוסיפים ומצרפים את האות הסתומה מן וס"ם, כיון שזהו הסיום של פסוק, ואז כאילו מכפילים את הוא"ו. נמצא כי יש וא"ו, וגם וס"ם, וזה מסיים. [מה גם שיש כאן, כפילות. כיון שר"ח בן עקשיא היה יתום גם מאב ואם, וגם מבנים].

רק שתדעו, אל תתפלאו על כך, כיצד עושים זאת, פתאום מלה אחת בלבד לפי א"ת ב"ש, או מלה אחרת לפי וס"ם. לכאורה, תלך אך ורק לפי סדר מסויים. כיצד מערבבים כאן שתי שיטות? אבל צריכים לדעת, כי הכלל הוא, שבאשר עושים גימטריאות או חילופי צירופים, אפשר לפעמים להחליף רק אות אחת, ואין חובה שהכל יתחלף. ישנן הרבה ראיות לכך, אבל אביא רק ראיה אחת מדברי מהרי"ץ [בעץ חיים דף קמ"א ע"א] על הכתוב 'לכו בנים שמעו לי', אומר מהרי"ץ כך, ראשי תיבות למש"ל, לעולם אדם צריך לעשות ערמה ותחבולה ומשל לבריות, להמשיכם לתורה. 'לכו בנים שמעו לי' היינו, אם אתה רוצה ללמד, תעשה משלים וכדומה, ועי"ז תקרב את האנשים. תעשה חכמות ותחבולות, בכדי לקרב את האנשים אל התורה.

לכאורה, איך 'לכו בנים שמעו לי' זה ר"ת למש"ל? זהו ר"ת לבש"ל, לא למש"ל. אלא מאי, מהרי"ץ החליף את האות בי"ת באות מי"ם, כי לפי סדר אלב"ם גנ"ס וכו'. אבל הוא החליף רק אות אחת, יתר האותיות נשארו

שאלה מהקהל: איך הוא ינק מן העז?

תשובת מרן שליט"א: ינק מהעז. בארץ תימן, מי שלא היה לו מי שיניק אותו, היו מביאים עז שתניק אותו. אני מכיר אדם כזה. בא אלי (כשביקרנו בעיר עמנואל) אדם כזה, ואמר לי כי הסיפור הזה היה גם אצלו.

שאלה מהקהל: לעז קוראים עקשיא?

תשובת מרן שליט"א: כן, בגלל שהעז היא עקשנית. היא עזה. היא קופצת וכו' ואינה שומעת לקול בעל הבית. אבל כפי שאמרנו, לפי איזו שפה, כי השם שלה, עקש. כך שמעתי בשם הרב חיים צאלח זצ"ל מהעיר גדרה, וכן מהרב שלמה שר"י זצ"ל מהעיר ראש העין. משניהם נודע לי העניין הזה. זאת מסורת. קשה להמציא דברים כאלה, דרך השערה.

בכל אופן, כיצד לתרץ את העניין הזה, לגבי הר"ת יחל"ץ ית"ו"ם, היכן האות מי"ם סתומה? אומר לכם חמשה תירוצים על כך, ישנם כמה תירוצים דחוקים שניסו לתרץ כמה ת"ח, ונלך לפי הסדר.

ת"ח אחד אמר, אולי במלים י"י חפץ למען צדקו, האות מי"ם של מלה 'למען'. לקחת את האות מי"ם, כיון שהאות למ"ד היא שימושית. טוב, אתם מבינים לבד, לא צריכים להסביר למה זה דחוק. אני רק אומר זאת, בכדי שבסוף נגיע אל התירוץ הכי טוב.

ת"ח נוסף ניסה לתרץ, תירוץ שני, וזה במלה 'ויאדיר', האות יו"ד מתחלפת באות מי"ם, לפי סדר א"ת ב"ש. הרי הסדר הוא, א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"פ ז"ע ח"ס ט"נ י"ם כ"ל. א"כ זהו הר"ת ית"ו"ם, האות וא"ו היא שימושית, המלה עצמה היא 'יאדיר', א"כ האות יו"ד מתחלפת עם האות מי"ם.

במקומן. א"כ רואים, שאפשר להחליף רק אות אחת, והיתר נשאר. זאת רק ראייה אחת, אבל ישנן עשרות ראיות לכך.

א"כ גם בנ"ד, אפשר להחליף רק אות אחת.

ברם חושבני, כי התשובה האמיתית לשאלה דלעיל, והיא התשובה החמישית, הדבר פשוט מאד לענ"ד, ולא צריך להסתבך עם כל הדברים הללו, אלא המלה 'יתוס' היא בלי וא"ו, דהיינו יתוס. אמנם בדרך כלל, כותבים את המלה יתוס עם וא"ו, אבל ישנם פסוקים שכתוב 'יתס' בלי וא"ו. א"כ, הוא החליף במלה זיאדיר, לפי סדר וס"ם, אבל לא צריך פעמיים, כי זה יתס בלי וא"ו.

מצינו זאת למשל בפסוק בנביא ירמיהו ומ"ט, י"א, עֲזֹבָה יְתִמִּיךָ אֲנִי אֶחְפָּה. הרי שכתוב יתס חסר, בלי וא"ו. דהיינו, את הוא"ו הוא החליף במי"ם סתומה, לפי סדר אותיות וס"ם. ושלוש על ישראל.

דרוש אברך לערוך מבחן לבני הישיבות הקדושות בשלחן ערוך המקוצר.

במשך שנים רבות, אנחנו עושים מבחן על שלחן ערוך המקוצר לבני הישיבות, היו כמה אברכים ת"ח שעסקו בעניין זה בעבר, וכעת בזמן האחרון הדבר נפסק, וצריך לחדש זאת. הנושא חשוב מאד, כי כאשר בחורי הישיבות לומדים בשלחן ערוך המקוצר, הדבר נותן להם את הבסיס לכל משך חייהם. לכן, דרוש אברך אשר יארגן את הנושא הזה של המבחן לבני הישיבות.

אולי זה יקח קצת זמן, אינני יודע האם הדבר משמעותי לחג פסח הקרוב, כיון שהזמן קצר, אולי זה יותר משמעותי לגבי חג הסוכות. אם כן חשבתי, כי אולי לקראת פסח נעשה את המבחן על אגדתא דפסחא עם פירוש עץ חיים למהרי"ץ זיע"א, זאת אפשר לעשות בזמן קצר.

וכפי שדיברנו בזמנו, הדבר נתרם בל"נ ע"י קרן מעשה נסים לע"נ אאמור"ר זצ"ל. אבל מה שדיברנו מקודם, זה ע"י ארגון פעולת צדיק.

בכל אופן, אברך אשר יכול לעשות ולהירתם לעניין הזה, שידבר עם המנכ"ל הרב ניר טיירי הי"ו, במשרד פעולת צדיק. הדבר חשוב מאד, כיון שזאת הבנייה של הדור, עשרות בני ישיבות שכבר למדו זאת יעידו, ולא רצוי ולא כדאי להפסיק את הדבר הזה אפי' לזמן מסויים.

מה שיותר מהר, צריך להירתם ולחדש את הנושא הזה, ביתר שאת וביתר עז, ובעז"ה נזכה לראות שמהגדיים יעשו תיישים, אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.

השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.
נא לתאם זאת לפני השיעור.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.